

Dr. Szász László

Aki egyszerre több helyen is jelen van

Ha diák volnék és Pécsi Györgyi munkásságát kapnám feladatként, bizonyára olyképpen botladoznék a megoldással, miként Kosztolányi elbeszélője, aki a *Házi dolgozat* készítőjének segít, jelesül, *édesapát részekre kell bontani*. Vagyis Pécsi Györgyi életművét (elnagyoltan és legfeljebb a látszatra ügyelve) az alábbi „főbb szerkezeti egységekre kellene osztani”.

Mindenekelőtt Pécsi Györgyi, a kritikus. Megkíséreltem összeszámolni, hány szerzőről és műalkotásról publikált ismertetést, kritikát, elemzést, értelmezést – és néhány óra alatt zsákutcába futottam. Az vált világossá, hogy a szerzők száma több százra, a bemutatott műveké több ezerre emelkedik, és már csak azért is megszámlálhatatlan, mert a tudatosan szerkesztett, egymásra épülő gyűjteményes köteteibe felvett szövegein kívül (*Olvasópróbák* 1. és 2., *Írások és olvasások*, *Folytatódik*) valamennyi rangos folyóiratunkban, lapunkban olvashatjuk műinterpretációit; és akkor még nem nyomoztam ki a rádióban, konferenciákon, könyvbemutatókon elhangzott, az elektronikus médiában fellelhető írásokat. Egyetlen nagy korpuszba helyezve : az utóbbi ötven év magyar irodalmi termésének egyszemélyes enciklopédiáját valósítanák meg. Legtöbb és legsúlyosabb szava a költészetről szól, de nem azért, mintha a prózai-epikai beszédmódot kevesebbre értékelné. Hanem mert – talán nem tévedek – Pécsi Györgyi egy nagyon erős intellektuális hagyományból, szellemi táj hazából építi fel szuverén szellemisségét. Az irodalomnak az a régiója ez, mely a magyar szó első megnyilatkozásaitól kezdve költészetként csendült fel, nőtt bele a világirodalomba Vörösmartyval, Berzsenyivel, Babitscsal és tovább.

Szabad-e, érdemes-e egy kritikus, az objektív értékelés műveletét végző alkotó munkássága kapcsán a származás, a szellemin túl az érzelmi kötődés kérdését is firtatni? Azét tehát, aki egy dunántúli kis faluban nevelkedett, majd ugyanebben a szellemi éghajlatban tanult tovább, s jutott felső fokon a babitsi európai magyarság, a Németh László-i Kert-Magyarország, az illyési, Kodolányi-féle népiség ismeretének birtokába. Van-e szerepe mindennek abban, hogy Pécsi Györgyi mindig körültekintően eleméz, a felfedezésre váró verset mindig az életmű szuverén alakulási ívének, illetve a magyar és világirodalomnak viszonyítási pontjain igyekszik elhelyezni?

Egyszerűbben: sohasem ítélek, hanem értékel, nem normát ír elő, hanem valamely létező normához képest az eredetiség többletét méltányolja. Tehát az esztétikai minőség mellé odaállítja a művészi megvalósultságban felismerhető emberi tényezőt is. „A személyi vívódásaimról írok” – vallja be például a Szilágyi Domokos költészetét értelmező sokadik műelemzésében, arra jutván, hogy egy remekmű szövege örök, a megértés és az esztétikai értékelés művelete a korszellemmel változhat. „Pécsi Györgyi értékrendjét és érvelését nem a kizárólagosság vagy az osztályozó rangsorolás határozza meg, hanem az alapos felkészültségre, választékos ízlésre és következetes morális állásfoglalásra épülő... magyarázó szándék” – állapítja meg első kötetéről Csűrös Miklós, majd évtizedekkel később Márkus Béla: „A beleélés, az ihletett átélés következtében... élményszerűek lesznek az egyes alkotásokról készített elemzései.”

A panorámajelleg volna egy újabb „szerkezeti egység”: a kritikusnak mindig az irodalom teljességét kell szem előtt tartania, ebből születik a nagylélegzetű *esszé*, az *értekezés*, a *monográfia*. Pécsi Györgyi valóban az *egészet* látja, a magyar irodalmat abban a teljességében, ahogyan – sok évszázados szerves fejlődés után – Trianonnal régiókra és részskultúrákra szakadt. Egy ilyen hatalmas ívű gondolkör összetartására nem pusztán végiggondolt koncepcióra és szemléleti magaslatra, de következetes nyelvhasználatra is szükség van. Hagyományban gyökerezettség a népi írókhoz köti: Illyés, Németh László, Csoóri Sándor, Kányádi, Nagy László, Nagy Gáspár (és akikre még leggyakrabban hivatkozik) – együttesen olyan axiológiai centrumot jelentenek az értekező világában, amely erős történelmi ívet formáz, a Petőfi-féle népiességtől a minőségelvű polgári európaiság felé. Ami azt jelenti, hogy tökéletesen birtokában van az irodalomelmélet változékony szemléletmódjának, a posztmodernitás fogalomkészletének is, de kevésbé él vele: divatszerű jelenségnek, „megfeleléskényszernek” tekinti. A posztmodern valódi értékeit (f)elismeri, de főként annak erkölcsstagadásával nem ért egyet. Márpedig világtérképében esztétikum és ethosz nem válhat el egymástól.

Eszmetörténelmi viszonyítási mércéje: 1956 és 1989, s ezek lettek irodalomelméleti referenciapontjai is. „Az ember megrontható, az írott szöveg – talán – nem” – vallja ezzel kapcsolatban; az irodalom hivatásáról pedig: „A Mohács óta pusztán a létért küszködő magyarság megmaradás-hitét, a nemzet leghívebb önismeretét... évszázadokon át a magyar irodalom öntötte formába.” Az irodalomtörténész alapelve: az értelmező nem saját előfeltevéseit vetíti rá a műalkotásra, hanem művek sorából absztrahálja eszméit.

Hagyomány és modernség, egyetemes magyar és regionális irodalom valódi értékévé szublimálódhat a műalkotásban – ezt a jelenséget értelmezi árnyaltan már első, Tözsér Árpád, majd a későbbi, Kányádi Sándor munkásságát feldolgozó monográfiájában; és monumentális összefoglalást, művészet és erkölcs fausti küzdelmének feltárását ígéri a készülő Szilágyi Domokos-monográfia sok-sok megjelent részlete.

Prózai írások képezhetnék a következő egységet. Ha erre némelyek felkapják a fejüket, kiegészítem: az irodalom rejtekező, de leginkább a *Székelyföld*, a *bárkaonline*, az *Irodalmi Jelen*, a *Nagyítás* oldalain felfedezett rendszeres rovatait ugyanazzal az élvezettel olvasom, utóbb is, mint a múlt századelő legremekebb találmányát, a nyugatos remekírók színes tárcáit. Az értekező tollából megismert lenyűgöző olvasottság, a felhalmozott műveltséganyag ezekben tömör, csattanóra kihegyezett epikus vagy leíró prózában ismerszik fel. Legszebb prózája azonban a *Röghöz kötöten*: a harmincas évek legértékesebb szociográfiai hagyományához csatlakozva, tényfeltárást és személyes élményt keverve tárja fel nevelődési falujának országos érdekű történetét, az ezredfordulóig. (Csak remélni lehet, hogy visszatér még ehhez a bensőséges műformához.)

Most következne annak felsorolása, hány folyóiratnak, könyvkiadónak volt és jelenleg is szerkesztője, mit tett a határon túli írók megismertetéséért, miképpen bábáskodott fiatal (avagy kevésbé ifjú) alkotók műveinek megjelentetéséért; hány konferenciát, irodalmi beszélgetést szervezett, vezetett; mely egyesületeknek, intézményeknek elnöke, vezetője; hányféle díjjal, kitüntetéssel jutalmazták munkásságát; hogy számomra szinte követhetetlen Pécsi Györgyinek az MMA-ban megvalósított professzionális teljesítménye: a művészeti dokumentációs osztály vezetése meg az Akadémia nyomtatott és audiovizuális honlapjának folyamatos építése, hogy... De itt torpanok meg, hogy megkíséreljem mégis teljességében látni a személyiséget, akit csaknem szem elől tévesztettem az adatok között. (Persze, nem véletlenül: Pécsi Györgyi egyidőben képes több helyen és több minőségben jelen lenni – mint látható.) Én mégiscsak azt a Pécsi Györgyit ismerem legjobban, aki a 90-es években, a hazájában helyét nem találó erdélyi firkásznak kinyitotta az *Új Könyvpiac* (az akkori egyetlen igazi kritikai lap) ajtaját, és velem együtt, mondhatni, családja körébe gyűjtötte mindazokat, akik szerettek volna valamit tenni, publikálni a részben tengődő, részben épp újjáalakuló irodalmi életben.

Ezt a személyiséget én nem tudnám hitelesen jellemezni, Pécsi Györgyi annál nagyobb alázattal viszonyul az irodalomhoz, mint hogy önmagát méltassa; ám amit kortársairól ír, az bizony róla is szól:

Nem szerveződtek nemzedékbe (erről is lekéstek), nem is a tudományos karrier felé mozdultak. Nem hangos, harsány emberek, de... megingathatatlan hitük a művészetekben, az irodalomban, a hagyományok folytathatóságában, a kultúra közösségteremtő funkciójában. ...hiányzik belőlük az érdekérvényesítéshez szükséges erőszakosság. Nem gőgből, sértettségből, hanem mert alapvetően máshová teszik a hangsúlyokat.

Egyszóval Pécsi Györgyi – tapasztalataim alapján – már réges-rég felső fokon beteljesíti egy MMA-tag szerepkörét.